

Teresa Kaniowska

Analiza zasadności umieszczania
nieletnich w młodzieżowych ośrodkach
wychowawczych i młodzieżowych
ośrodkach socjoterapii

Teresa Kaniowska

Pracownia Resocjalizacji i Socjoterapii

**Analiza zasadności umieszczenia nieletnich w młodzieżowych ośrodkach
wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii – uwarunkowania prawne
w kontekście realiów kierowania i umieszczenia nieletnich**

**I. Przyczyny umieszczenia nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych
i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii**

Zgodnie z treścią art. 4 § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz.178) o demoralizacji nieletnich świadczą w szczególności:

- naruszanie zasad współżycia społecznego;
- popełnienie czynu zabronionego;
- systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego;
- używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia;
- uprawianie nierzędu;
- włóczęgostwo;
- udział w grupach przestępczych.

Sądy rodzinne orzekają o zastosowaniu środków wychowawczych wobec nieletnich – w postaci umieszczenia ich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych lub młodzieżowych ośrodkach socjoterapii – na podstawie warunków określonych przepisami art. 6 pkt 9 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Potrzebę ustalenia proporcji, w jakich w danym ośrodku przebywają nieletni, którzy popełnili czyny zabronione, mają orzeczony i okresowo zawieszony środek poprawczy (umieszczenie w zakładzie poprawczym), wymagają leczenia z powodu uzależnienia od środków odurzających lub stwierdzono u nich występowanie choroby psychicznej, a także nieletni przenoszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych, zasygnalizował Ośrodek Rozwoju Edukacji, realizując zadania związane ze wskazywaniem nieletnim miejsc w odpowiednich ośrodkach. Spostrzeżenia dotyczące tej problematyki kierowali do ORE również dyrektorzy ośrodków, zwłaszcza dyrektorzy młodzieżowych ośrodków socjoterapii.

Konieczność ustalenia tych proporcji była też następstwem licznych odmów przyjęcia nieletnich do wskazanych ośrodków. W przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych odmowy dotyczyły głównie nieletnich, wobec których w ocenie dyrektorów powinien być zastosowany środek leczniczy, natomiast w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii odmowy przyjęć odnosiły się do nieletnich, którzy popełnili czyny zabronione oraz nieletnich wymagających leczenia psychiatrycznego.

W ORE przeprowadzono badanie mające na celu ocenę działań na rzecz zwiększenia skuteczności wykonywania orzeczeń sądów rodzinnych o zastosowaniu środków wychowawczych wobec nieletnich niedostosowanych społecznie lub zagrożonych demoralizacją.

Istotnym celem działań podejmowanych przez Pracownię Resocjalizacji i Socjoterapii ORE jest dążenie do poprawy jakości funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz osiąganie przez nie wysokiego poziomu efektywności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych..

II. Funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii w systemie edukacji

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii funkcjonują w systemie oświaty na podstawie art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).

Przepisy art. 5 ust. 5a ustawy o systemie oświaty określają, że zakładanie i prowadzenie publicznych placówek, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy, m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii, jest zadaniem własnym powiatu.

Niepubliczne placówki typu MOW i MOS mogą być również zakładane i prowadzone przez osoby prawne i fizyczne.

Szczegółowe zasady działania tych placówek określały przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 52, poz. 467 i Dz. U. Nr 212, poz. 1767) oraz przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466).

Nowe przepisy o zasadach działania placówek publicznych, które będą obowiązywały od 1 września 2011 r. zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. (Dz. U. Nr 109, poz. 631)

Zgodnie z cytowanymi przepisami **młodzieżowe ośrodki wychowawcze** są przeznaczone dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, wymagających specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania. Nieletni są umieszczani w nich wyłącznie na podstawie orzeczenia sądu rodzinnego o zastosowaniu środka wychowawczego, zgodnie z przepisami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Wymienione w ustawie przejawy zachowań nieletnich, świadczących o ich demoralizacji, nie budzą kontrowersji w sytuacjach umieszczania w młodzieżowym ośrodku wychowawczym poza wspomnianymi przypadkami nieletnich, wobec których powinien być zastosowany środek leczniczy.

Przepis § 13 cytowanego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. (Dz. U. Nr 109, poz.631) wskazuje że:

„Młodzieżowe ośrodki socjoterapii są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym lub uzależnieniem i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii”.

Zmiany w prawie umożliwiające prowadzenie działań terapeutycznych w MOS – opartych o zasadę dobrowolności i w pełni świadomy udział wychowanka poddanego terapii, akceptującego obowiązujące w ośrodku zasady pobytu – nie następowały, mimo wieloletniego udowadniania przez ekspertów z tej dziedziny, że w przypadku socjoterapii „nakazowej”, z polecenia sądu, nie można oczekiwać jej pozytywnych efektów.

Postulowane zmiany przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (usunięcie z nich placówki o nazwie młodzieżowy ośrodek socjoterapii, jako miejsca, gdzie może być wykonywany środek wychowawczy stosowany przez sąd) zostały uwzględnione w projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w części: zmiana innych przepisów, a także w przekazanym do konsultacji w dniu 9 marca 2011 r. projekcie ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Należy zaznaczyć, że młodzieżowe ośrodki socjoterapii przyjmują również dzieci i młodzież na wniosek rodziców oraz na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Zadanie wskazywania miejsc dla nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii jest realizowane przez Pracownię Resocjalizacji i Socjoterapii Ośrodka Rozwoju Edukacji (do 31XII 2009 r. Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej) na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz. U. Nr 178, poz. 1833) i rozporządzenia zmieniającego z dnia 10 grudnia 2010 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 9, poz. 41).

Centralny system informatyczny (www.sytemkierowania.ore.edu.pl) oraz współpraca z ośrodkami i wszystkimi starostwami na terenie kraju pozwalają wygenerować wiele

danych, poddawanych analizie i refleksji, będących podstawą do podejmowania działań mających na celu podniesienie jakości funkcjonowania tych placówek, ale także możliwość wykonywania wydawanych przez sądy orzeczeń w pełniejszym niż dotychczas zakresie. Z tego względu została podjęta decyzja o przeprowadzeniu opisywanego badania.

Potrzeba podkreślenia różnic w funkcjonowaniu młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii wiąże się przede wszystkim z niepokojącym sposobem traktowania MOS przez sędziów rodzinnych, jako:

- placówek resocjalizacyjnych;
- placówek leczniczo-wychowawczych;
- placówek interwencyjnych;
- placówek opiekuńczo-wychowawczych

(przy orzeczeniu umieszczenia nieletniego w MOS wielokrotnie ma miejsce jednoczesne skreślenie wychowanka z listy placówki opiekuńczo-wychowawczej).

W przypadku nieletnich, częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej, oznacza to, że funkcję zastępującą rodzinę miałyby przejąć młodzieżowy ośrodek socjoterapii. Takie sytuacje występują również w MOW.

Wielokrotnie zdarza się też, że zarówno w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, jak i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii przebywają nieletni przestępcy, którym zawieszono wykonanie środka poprawczego (pobyt w zakładzie poprawczym).

III. Opis wyników badania ankietowego w MOW i MOS

Badanie zostało przeprowadzone w październiku 2010 roku i dotyczyło stanu istniejącego w roku szkolnym 2009/2010. Funkcjonowały wówczas 72 młodzieżowe ośrodki wychowawcze, z liczbą miejsc 4370 oraz 57 młodzieżowych ośrodków socjoterapii, z liczbą miejsc 2700.

Aktualnie funkcjonują 74 młodzieżowe ośrodki wychowawcze, z liczbą miejsc 4576 i 61 młodzieżowych ośrodków socjoterapii, z liczbą miejsc 2869.

W badaniu udział wzięło:

56 dyrektorów MOW (z 72), co stanowi 79,16 % ogólnej liczby ośrodków;

45 dyrektorów MOS (z 57), co stanowi 78,94 % ogólnej liczby ośrodków.

Załącznik nr 1 obejmuje zestawienie zbiorcze uzyskanych danych, odnoszących się do wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Załącznik nr 2 obejmuje zestawienie zbiorcze uzyskanych danych, odnoszących się do wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii.

W poniższych tabelach przedstawione są wyniki ogólne, jednak dla zorientowania się w różnicach występujących w poszczególnych placówkach warto zapoznać się z danymi statystycznymi zawartymi w załącznikach.

Tabela nr 1 – zestawienie ogólne dotyczące MOW

Typ placówki	Liczba wychowanków, którzy popełnili czyny zabronione	Liczba wychowanków, wobec których zawieszono orzeczonego środka poprawczego i na czas zawieszenia orzeczonego środka wychowawczego	Liczba wychowanków wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	Liczba wychowanków placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
1. Liczba miejsc w badanym ośrodku w roku szkodnym 009/2010 2. Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w ośrodku				
Młodzieżowy ośrodek wychowawczy (57) 1. 3521 miejsc 2. 3974 wychowanków	2548	169	530	1039
Wskaźnik procentowy w stosunku do ogólnej liczby przebywających wychowanków	64,12%	4,25 %	13,34%	26,14%

Tabela nr 2 – zestawienie ogólne dotyczące MOS

Typ placówki	Liczba wychowanków, którzy popełnili czyny zabronione	Liczba wychowanków, wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczone środki wychowawczy	Liczba wychowanków wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	Liczba wychowanków placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
1. Liczba miejsc w badanym ośrodku w roku szkolnym 009/2010 2. Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w ośrodku				
Młodzieżowy ośrodek socjoterapii (45) 1. 2349 miejsc 2. 2372 wychowanków	632	30	316	334
Wskaźnik procentowy w stosunku do ogólnej liczby wychowanków	26,64%	1,26%	13,32%	14,08%

Wnioski

1. Nieletni, którzy popełnili czyny zabronione

Odnosząc się do tytułu niniejszego opracowania – analiza zasadności umieszczania nieletnich w MOW lub MOS – w pierwszej kolejności pojawił się wniosek, że najwyższy wskaźnik nieletnich umieszczanych w obu typach ośrodków stanowią nieletni, którzy popełnili czyny zabronione (łącznie 80,76%).

Stan ten powoduje istotne utrudnienia w uzyskaniu satysfakcjonującego poziomu zauważalnych, skutecznych efektów wychowania, resocjalizacji i terapii w tych placówkach.

Opisywana grupa wychowanków dosyć często dezorganizuje pracę, organizuje tzw. drugie życie w ośrodku, nie rezygnuje z form zachowań, które stały się przyczyną stosowania wobec nich środka wychowawczego.

W przypadku młodzieżowych ośrodków socjoterapii, gdzie nie powinien się znaleźć ani jeden nieletni z taką przeszłością (wskaźnik 27,92%), problemy generowane przez tę grupę wychowanków stanowią poważne zagrożenie bezpieczeństwa dla pozostałych.

Wychowankowie przejawiający zaburzenia emocjonalne, z nadpobudliwością psychoruchową, zespołem ADHD, zespołem Aspergera i innymi dysfunkcjami utrudniającymi normalne funkcjonowanie społeczne i uczenie się stają się ofiarami przemocy rówieśniczej. Ich sytuacja nie ulega poprawie, mimo iż znaleźli się w specjalistycznej placówce, w której mieli uzyskać pomoc w pokonywaniu dotychczasowych trudności.

Warto wskazać, że w niektórych MOW w roku szkolnym 2009/2010 wskaźnik dotyczący nieletnich, którzy popełnili czyny zabronione, był znacznie wyższy od wartości średniej wyliczonej dla wszystkich ośrodków i wynosił:

MOW Krupski Młyn, woj. śląskie – 100%

MOW Namysłów, woj. opolskie – 100%

MOW Nysa, woj. opolskie – 100%

MOW Lubaczów, woj. podkarpackie – 100%

MOW Szklarska Poręba, woj. dolnośląskie – 100%

MOW Wałbrzych, woj. dolnośląskie – 100%

MOW Łódź, ul. Drewnowska – 100%

MOW Warszawa, ul. Patriotów – 100%

MOW Rudy, woj. śląskie – 100%

MOW Trzebież, woj. zachodniopomorskie – 96,30%

MOW Łódź, ul. Częstochowska – 95,83%

MOW Wielkie Drogi, woj. małopolskie – 95,83%

MOW Podzamcze k. Kielc – 94,29%

MOW Debrzno, woj. pomorskie – 92,59%

MOW Herby, woj. śląskie – 88,57%

MOW Mszana Dolna, woj. małopolskie – 87,50%

W świetle powyższego zestawienia powstaje pytanie, czy wymienione ośrodki nie powinny się znaleźć w grupie zakładów poprawczych prowadzonych przez ministra sprawiedliwości?

W młodzieżowych ośrodkach socjoterapii odnotowano niepokojąco wysoki wskaźnik nieletnich, którzy popełnili czyny zabronione (przy średnim wskaźniku 26,64%):

MOS Dobrodzień, woj. opolskie – 68,42%

MOS Oława, woj. dolnośląskie – 64,86%

MOS Bielsko-Biała, woj. śląskie – 63,79%

MOS Łódź, ul. Wapienna – 56,76%

MOS Szczecin, Ognisko Świętego Brata Alberta – 52,83%

MOS Warszawa, ul. Osowska – 54,17%

MOS Puławy – 49,28%

MOS Wałbrzych, woj. dolnośląskie – 45,83%

MOS Ustka, woj. pomorskie – 44,44%

MOS Wrocław, ul. Wałbrzyska – 38,89%

MOS Skarżysko-Kamienna, woj. świętokrzyskie – 34,74%

MOS Brzeg Dolny, woj. dolnośląskie – 34,67%

MOS Iwiny, woj. dolnośląskie – 33,33%

MOS Lwówek Śląski, woj. dolnośląskie – 32,86%

MOS Warszawa, Dom na Trakcie – 32,76%

MOS Szklarska Poręba, woj. dolnośląskie – 31,25%

Z powyższego zestawienia wynikają także wątpliwości dotyczące zasadności stosowania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, wobec nieletnich, którzy popełniają czyny zabronione.

2. Nieletni, którym zawieszono wykonanie środka poprawczego

Wychowankowie ci mieszczą się w wyżej opisywanej grupie nieletnich, którzy popełnili czyny zabronione. Wysoki wskaźnik tych nieletnich występujący w niektórych ośrodkach powodował istotne trudności w osiąganiu dobrych wyników resocjalizacji, zarówno przez nich jak i u pozostałych wychowanków ośrodka, i wynosił:

MOW Renice, woj. zachodniopomorskie – 18 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (16,07% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Trzciniec, woj. zachodniopomorskie – 11 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (9,48% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Debrzno, woj. pomorskie – 9 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (6,67% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Łobżenica, woj. wielkopolskie – 8 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (6,06% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Rudy, woj. śląskie – 7 nieletnich, z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (8,75% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Krupski Młyn, woj. śląskie – 7 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (5,88% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Rusinów Konecki, woj. mazowieckie – 6 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (9,23% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Antoniewo, woj. wielkopolskie – 6 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (5,45% ogółu wychowanków tego ośrodka)

MOW Strzelno, woj. kujawsko-pomorskie – 6 nieletnich z zawieszeniem wykonania środka poprawczego (7,50% ogółu wychowanków tego ośrodka).

3. Nieletni wymagający leczenia psychiatrycznego

Stosunkowo wysoki wskaźnik stanowią nieletni wymagający leczenia psychiatrycznego – wynosi on łącznie dla MOW i MOS 26,66%.

Należy zaznaczyć, że w badaniu podano przypadki tylko tych nieletnich, u których zostało stwierdzone występowanie choroby psychicznej lub uzależnienie wymagające leczenia w warunkach szpitalnych. W ocenie dyrektorów ośrodków stosowanie wobec tej grupy nieletnich środka wychowawczego zamiast środka leczniczego powoduje niepotrzebne blokowanie miejsc w ośrodkach, ponieważ przebywają oni długotrwale w oddziałach psychiatrycznych. Nie bez znaczenia jest też podwójne finansowanie pobytu nieletnich (w ośrodku – z części oświatowej subwencji ogólnej, w szpitalu – z NFZ). Wobec nieletnich przebywających w oddziałach psychiatrycznych od 4 – 6 miesięcy lub dłużej nie jest też stosowany środek wychowawczy, a kadra placówek ma trudności z wykazaniem efektów stosowanych oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych.

Wskaźnik nieletnich wymagających leczenia psychiatrycznego, znacznie wyższy od średniej wyliczonej dla wszystkich ośrodków, występował w:

MOW Wrocław, pl. Grunwaldzki – 75%

MOW Brzeg Dolny, woj. dolnośląskie – 49,30%

MOW Bielice, woj. kujawsko-pomorskie – 30,95%

MOW Kalisz, woj. wielkopolskie – 29,31%

MOW Kamionek Wielki, woj. warmińsko-mazurskie – 28,89%

MOW Jaworek, woj. mazowieckie – 28,13%

MOW Trzebież, woj. zachodniopomorskie – 25,93%

MOS Szerzawy, woj. kujawsko-pomorskie – 52,73%

MOS Brzeg Dolny, woj. dolnośląskie – 42,67%

MOS Oława, woj. dolnośląskie – 29,73%

MOS Lwówek Śląski, woj. dolnośląskie – 27,14%

Wskaźnik 100% nieletnich wymagających leczenia psychiatrycznego nie budzi wątpliwości jedynie w MOS w Cholewiance, w woj. lubelskim, gdyż jest to placówka specjalizująca się wyłącznie w udzielaniu pomocy uzależnionym od alkoholu i innych środków odurzających.

Wykaz zakładów psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla nieletnich zawierają załączniki do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 79, poz. 692).

4. Nieletni przenoszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych

Dyrektorzy ośrodków zwrócili uwagę na wiele trudności i nieprawidłowości natury prawnej w odniesieniu do nieletnich, którzy są przenoszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Wskaźnik średni, wyliczony na podstawie danych ze wszystkich ośrodków, wynosi 40,22%.

Największą liczbę stanowią wychowankowie placówek socjalizacyjnych (domów dziecka), w grupie tej znajdują się też wychowankowie placówek interwencyjnych, a w ostatnich latach coraz częściej zdarzają się nieletni wychowywani w warunkach placówki typu rodzinnego, rodzinnych form opieki zastępczej czy rodziny adopcyjnej.

Z zestawień zbiorczych wynika, że wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych przebywający w MOW w roku szkolnym 2009/2010 stanowili średnio 40,22%, w tym w:

MOW Wrocław, pl. Grunwaldzki – 66,67%
MOW Bystrzyca Górna, woj. dolnośląskie – 66,67%
MOW Wrocław, ul. Borowska – 62,31%
MOW Wielkie Drogi, woj. małopolskie – 59,72%
MOW Sobótka, woj. dolnośląskie – 53,33%
MOW Samostrzel, woj. kujawsko-pomorskie – 51,19%
MOW Debrzno, woj. pomorskie – 47,41%
MOW Lubaczów, woj. podkarpackie – 47,22%
MOW Renice, woj. zachodniopomorskie – 46,43%
MOW Jawor, woj. dolnośląskie – 43,59%
MOS Szczecin, Ognisko Świętego Brata Alberta – 33,96%
MOS Sierzawy, woj. kujawsko-pomorskie – 29,09%
MOS Kiernozia, woj. łódzkie – 27,27%
MOS Oława, woj. dolnośląskie – 27,03%
MOS Rawa Mazowiecka, woj. mazowieckie – 25%

Odrębnego omówienia wymaga sytuacja wynikająca z natychmiastowego skreślenia nieletnich z list placówek opiekuńczo-wychowawczych z chwilą umieszczenia ich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, dotycząca dzieci częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej. Stan taki utrzymywał się przez wiele lat, mimo warunków określonych przepisem art. 72 ustawy o systemie oświaty: „Dzieciom i młodzieży pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej, a także dzieciom i młodzieży niedostosowanym społecznie organizuje się opiekę i wychowanie na zasadach określonych w przepisach o pomocy społecznej”.

W ostatnim czasie warunki te zostały uszczegółowione w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 grudnia 2010 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii – § 6 ust.2 (Dz. U. Nr 9, poz. 41) oraz przepisem § 63 ust.9 rozporządzenia MEN z dnia 12 maja 2011 r. (Dz. U. Nr 109, poz. 631).

Z przedstawionymi wyżej informacjami łączy się zgłaszany wielokrotnie problem ustanowienia dla nieletniego przenieszonego z placówki opiekuńczo-wychowawczej opiekuna prawnego spośród pracowników MOW lub MOS.

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jako instytucje zastępujące dzieciom rodzinę w przypadku ograniczenia, zawieszenia czy pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców, wymieniają wyłącznie rodzinę zastępczą lub placówkę opiekuńczo-wychowawczą – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.).

IV. Trudności w realizacji orzeczeń sądów rodzinnych – opis przypadków

Wśród przyczyn utrudniających wykonywanie wydawanych przez sądy rodzinne orzeczeń o zastosowaniu wobec nieletnich środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub młodzieżowym ośrodku socjoterapii należy wymienić w szczególności:

- niedoprowadzenia nieletnich;
- wielokrotne wskazania;
- wstrzymanie wykonania orzeczenia przez sąd;
- okresowe zawieszenie środka wychowawczego;
- zastosowanie środka nieadekwatnego do sytuacji nieletniego, po jej rozpoznaniu.

Poniżej przykładowo przytoczone zostały opisy przypadków potwierdzających informację o trudnościach w realizacji środków wychowawczych stosowanych wobec nieletnich.

Przypadek 1. – Kamil

sygn. akt: VIII Nw 115/07, VIII Now 135/07

Nieletni jest uczniem V klasy szkoły podstawowej i wychowankiem domu dziecka.

Przez 3 lata nie udało się go umieścić w żadnym ośrodku z powodu ucieczek z domu dziecka i niedoprowadzenia do MOW. Opiekunem prawnym nieletniego jest wychowawca z domu dziecka.

Trudności w zastosowaniu środka wychowawczego w przypadku nieletniego to wielokrotne wskazania i niedoprowadzenia.

L.p.	Imię	Placówka	Data wystawienia	Numer wskazania
1.	Kamil	MOS-17 (Nowa Wieś)	2007-08-14	3381/07/GM
2.	Kamil	MOS-32 (Łódź Praussa)	2008-06-03	1693/08/MW
3.	Kamil	MOW-69 Rembów	2009-04-22	1521/09/AL
4.	Kamil	MOW-09 (Babimost)	2009-10-07	5129/09/JC
5.	Kamil	MOW-32 (Krupski Młyn)	2010-01-18	0368/2010/TK
6.	Kamil	MOW-10 (Łęka)	2010-05-21	2294/10/JC
7.	Kamil	MOW-31 (Kuznia Raciborska)	2010-09-20	5474/10/JC

Kamil został doprowadzony dopiero do siódmej ze wskazywanych placówek, na skutek interwencji pisemnej Pracowni Resocjalizacji i Socjoterapii ORE (PRS/472-90/1309/2010/TK z 23 XI 2010 r.) Pismo skierowano do Sądu Rejonowego oraz do wiadomości Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego. Zareagował Wydział Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego.

Przypadek 2. – Dagmara

sygn. akt: III R Now 180/07

Nieletnia miała kilkuletnie opóźnienie w realizacji obowiązku szkolnego – podczas pobytu w domu dziecka dwukrotnie powtarzała klasę V, promocję do klasy VI uzyskała w MOW w Łodzi, zaliczyła I semestr w klasie VI, ma powyżej 16 lat. Z listy wychowanków ośrodka została skreślona 9.09.2008 r. z powodu długotrwałej nieobecności. Pozostaje nadal na tym samym etapie edukacji, gdyż z kolejnych szans nie skorzystała.

Wobec nieletniej zastosowano:

- wskazanie z 26.02.2009 r. do MOW Kruszwica – nie została doprowadzona;
- wskazanie z 3.08.2009 r. do MOW Załusków, gdzie przebywała od 30.09.2009 r. do 13.03. 2010 r. – z listy wychowanków skreślono ją w maju z powodu długotrwałej nieobecności.

Jest wychowanką domu dziecka od grudnia 2006 r. Sama zgłosiła się do sądu z prośbą o umieszczenie jej w placówce. Nie akceptowała partnera matki, a jej ojciec odbywa karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym. Przebywając w domu dziecka, dosyć wcześnie zaczęła wagarować i uciekać.

Kolejne wskazania miejsc w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i jej długotrwałe nieobecności powodują blokowanie miejsc na wiele miesięcy.

Przypadek 3. – Maja

sygn. akt: IX Now 225/07 i IX Nw 172/07

Nieletnia urodziła się w 1994 r., jest wychowanką domu dziecka, od kilku lat – uczennicą V klasy szkoły podstawowej. W 2006 r., kilka miesięcy przebywała w oddziale psychiatrycznym. Po leczeniu szpitalnym został zastosowany wobec niej środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

W przypadku nieletniej następowały wielokrotne wskazania ośrodka. Z powodu niedoprowadzania jej blokowane były miejsca, w konsekwencji skreślano ją z listy wychowanków:

- 9.04.2008 r. – skreślenie z MOW w Łodzi z powodu niedoprowadzenia;
 - 12.12.2008 r. – skreślenie z MOW Radzionków z powodu długotrwałej nieobecności;
 - 3.09.2009 r. – skreślenie z MOW Kruszwica z powodu niedoprowadzenia;
 - 19.02.2010 r. – skreślenie z MOW Załusków z powodu niedoprowadzenia;
 - 16.11.2010 r. – skreślenie z MOW Kruszwica z powodu niedoprowadzenia.
- 31.03.2011 r. nieletnia otrzymała kolejne wskazanie do MOW Załusków, ale jeszcze nie przybyła.

Przypadek 4. – Paweł

sygn. akt: III Now 3/09

Nieletni dopuścił się czynów:

- z art. 51 §1 k.w. (wszczięcie bójki, w której poszkodowany doznał stłuczenia okolicy czołowej głowy, grzbietu nosa i biodra);
- z art. 157 §2 k.k. (uderzył głową w twarz swoją matkę, przewrócił ją i przycisnął kolanami do podłoża, powodując u poszkodowanej obrażenie ciała w postaci

podbiegnięcia krwawego lewego ramienia o wymiarach 2x1,5 cm oraz obrzęku, zaczerwienienia i bolesności tułowia w okolicy międzyłopatkowej;

- z art. 288 § 1 k.k. (wyłamanie i uszkodzenie drzwi wejściowych do mieszkania, na szkodę rodziców – 100 zł), (uszkodzenie samochodu, na szkodę rodziców – 550 zł);

- z art. 157 § 2 k.k. (przewrócił na posłanie swoją matkę, uderzał głową o krawędź łóżka, trzymając za włosy, uciskając jednocześnie kolanami jej brzuch, zatykając dłońią usta, następnie kopał po plecach i nogach, gryzł po rękach i ramionach, szarpał za włosy).

Opisane zdarzenia trwały od marca 2007 do lutego 2008 r.

W marcu 2009 r. sąd wydał postanowienie o zastosowaniu wobec Pawła środka wychowawczego w postaci umieszczenia go w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

W związku z trudnościami w realizacji tego orzeczenia, w tym odmową przyjęcia przez dyrektorów młodzieżowych ośrodków socjoterapii, Ośrodek Rozwoju Edukacji zwrócił się do sądu o rozważenie możliwości zmiany środka wychowawczego. Sąd na podstawie sugestii ORE zmienił środek na umieszczenie w MOW.

Przypadek 5. – Artur

sygn. akt: IV NK 4/09 – wyrok SR

Nieletni został skazany wyrokiem sądu na umieszczenie w zakładzie poprawczym.

Wykonanie wyroku zawieszono na okres trzech lat.

W okresie zawieszenia został umieszczony w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Przed umieszczeniem w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, w bliżej nieokreślonym czasie 2008 r., przywłaszczył sobie telefon marki Nokia o wartości 400 zł – czyn z art. 278 § 1 k.k.

W okresie od marca do sierpnia 2009 r. popełnił czyny karalne:

- z art. 279 § 1 k.k. (wybicie szyby w sklepie i kradzież owoców, włamanie do samochodu i kradzież panela od radia marki Panasonic CQ, powodując straty w kwocie 600 zł, włamanie do altanki ogrodowej i kradzież materaca o wartości 200 zł);

- z art. 119 § 1 k.w. (włamanie do altanki i kradzież noża);

- z art. 278 § 1 k.k. (przywłaszczenie pojazdu motorowego typu quad oraz roweru marki Pegassus o łącznej wartości 1 300 zł).

Przypadek 6. – Karol

sygn. akt: IV NK 44/08 SR

Nieletni dopuścił się czynów karalnych z art. 207 § 1 k.k. oraz art.13 § 1 k.k., art. 270 i 280 k.k. (groźenie pobiciem, długotrwałe znęcanie się fizyczne i psychiczne nad młodszym kolegą, próba odebrania pieniędzy przy użyciu siły).

Po okresowym pobycie w schronisku dla nieletnich wobec nieletniego został zastosowany środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, wcześniej stosowano upomnienie (sygn. akt IV Now 41/07).

Przypadek 7. – Patryk

sygn. akt: VIII R Nw 142/10/2

W przypadku nieletniego nastąpiła odmowa przyjęcia go przez MOS w Ustce.

W uzasadnieniu czytamy:

„(...) nieletni Patryk nie może zostać przyjęty do naszej placówki, gdyż popełnił czyny karalne z art. 224 § 2 k.k. przez to, że groził podpaleniem włosów nauczycielowi w celu zmuszenia do wystawienia pozytywnej oceny. Jak wynika ze sprawozdania z przeprowadzonego wywiadu środowiskowego, nieletni dopuścił się również licznych kradzieży.

Zgodnie z § 24 Statutu Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce nie ma możliwości przyjęcia wychowanków, którzy popełnili czyny karalne i wymagają podjęcia procesu resocjalizacji. Z uwagi na ten stan rzeczy chłopiec powinien przechodzić proces resocjalizacji w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, gdyż praca socjoterapeutyczna różni się istotnie od pracy resocjalizacyjnej”.

Przypadek 8. – Piotr

sygn. akt III: Now 345/08, Nw 81/08

Szczegółowa analiza dokumentów nieletniego pozwoliła na ustalenie, że nie kwalifikuje się on do umieszczenia w żadnym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych na terenie kraju, działających w systemie edukacji, gdyż ani jeden z nich nie jest placówką zapewniającą wzmożony nadzór i leczenie psychiatryczne.

Ustalenia wynikające z treści opinii wydanej 10.07.2009 r. przez Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny wskazują, że u nieletniego występują zaburzenia

schizotypowe, lękowo-depresyjne, urojenia, niepełne objawy schizofrenii, cechy nieprawidłowo kształtującej się osobowości, tendencje do posługiwania się – atakowania ostrymi narzędziami i że wymaga on leczenia psychiatrycznego w ośrodku o wzmożonym nadzorze.

W związku z powyższym do sądu został skierowany wniosek o rozważenie możliwości zastosowania wobec nieletniego Piotra środka leczniczego, zwłaszcza że o zastosowanie takiego środka zwracała się do sądu matka nieletniego.

Przypadek 9. – Szymon

sygn. akt: III Now 131/09

W przypadku nieletniego wystąpił brak spójności opinii rodzinnego ośrodka diagnostyczno-konsultacyjnego z zaleceniami poradni psychologiczno-pedagogicznej i opinią lekarza.

Na podstawie opinii rodzinnego ośrodka diagnostyczno-konsultacyjnego został orzeczony środek wychowawczy – umieszczenie w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Matka chłopca w skierowanej do ORE prośbie o umieszczenie go jak najbliżej miejsca zamieszkania zwróciła uwagę, że zastosowany wobec jej syna środek wychowawczy wydaje się nieadekwatny do przejawianych przez niego zaburzeń zachowania oraz zaleceń wydanych przez lekarza i Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną.

Analiza dokumentacji nieletniego pozwoliła ustalić, że zgodnie ze wskazaniem zawartym w opinii nr 126/2009 Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego z dnia 28 lipca 2009 r. powinien on być umieszczony w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Z treści opinii RODK wynika, że zachowania chłopca postrzegane jako przejawy demoralizacji mają związek ze stanem jego zdrowia.

Stwierdzony w wyniku konsultacji psychiatrycznej zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi (ADHD) warunkuje zaburzenia w funkcjonowaniu nieletniego, nieumiejętność dostosowania się do określonych sytuacji społecznych, wymagających adekwatnej kontroli regulacji zachowań, z czym nieletni nie jest w stanie sobie poradzić.

Zalecenia wydane przez lekarza ze Szpitala Neuropsychiatrycznego w Lublinie, w Oddziale Neuropsychiatrii Dziecięcej, wskazują na konieczność zastosowania nauczania indywidualnego do końca roku szkolnego 2009/10 (zaświadczenie z dnia

18.12.2009 r.), natomiast od następnego roku szkolnego – naukę w klasie integracyjnej, uzupełnioną zajęciami kompensacyjno-wyrównawczymi i psychoedukacyjnymi oraz warsztatami umiejętności wychowawczych dla rodziców.

Przypadek 10. – Dominik

sygn. akt: VI Nw 62/08, VI Nw 277/09 – wstrzymanie przez sąd wykonania wskazania

Nieletni trafił do MOW w Warszawie przy ul. Barskiej, będąc uczniem III klasy gimnazjum. Po zakończeniu roku szkolnego otrzymał wskazanie do MOW w Nysie w celu kontynuacji nauki w zasadniczej szkole zawodowej. Sąd, po otrzymaniu z ORE wskazania do nowego ośrodka, wstrzymał wykonanie tego wskazania, argumentując, że środek wychowawczy jest wykonywany w MOW w Warszawie. Informacja, że MOW w Warszawie przy ul. Barskiej nie ma szkoły ponadgimnazjalnej, nie została przez sąd uwzględniona. W dniu 02.11.2010 r. nieletni został skreślony z listy wychowanków oczekujących na umieszczenie w MOW w Nysie. Skreślenia dokonano na podstawie nadesłanego przez sąd pisma z dnia 15.10.2010 r., w którym sąd informuje, iż nieletni Dominik nie będzie umieszczony w MOW w Nysie w związku z tym, że przebywa w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Warszawie, w wykonaniu postanowienia w sprawie VI Nw 277/09.

Przypadek 11. – Mariusz

sygn. akt: III R Now 250/09 – orzeczenie umieszczenia w MOS, zamiast udzielenia wsparcia rodzinie dysfunkcyjnej

W przypadku nieletniego sąd wielokrotnie ponaglał do jak najszybszego wskazania młodzieżowego ośrodka socjoterapii w celu zapewnienia opieki ze względu na bardzo trudną sytuację rodzinną. W uzasadnieniu czytamy: „Rodzina dotknięta patologią społeczną, alkoholizm, negatywny wpływ rodziców, nieletni wymaga odizolowania od środowiska, w którym obecnie przebywa, w szkole podstawowej powtarzał III i IV klasę, również I klasę gimnazjum”.

Przypadek 12. – Jacek

sygn. akt: III Nsm 54/10 – ponaglenia do jak najszybszego wskazania MOS

W sprawie o pozbawienie władzy rodzicielskiej w uzasadnieniu sądu czytamy:

- „1/ Uznać, że brak jest podstaw do pozbawienia władzy rodzicielskiej uczestnika (...) nad jego małoletnimi dziećmi Joanną i Jackiem.
- 2/ Ograniczyć uczestnikowi władzę rodzicielską nad małoletnim Jackiem poprzez umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku socjoterapii”.

Przypadek 13. – Sylwia

sygn. akt: III Now 14/10 – rozwiązanie przysposobienia i orzeczenie umieszczenia w MOS

Dziewczynka została umieszczona w młodzieżowym ośrodku socjoterapii na wniosek rodziców w lutym 2010 r.

Rodzice ukryli przed dyrekcją i kadrą ośrodka informację o podjętych staraniach, dotyczących rozwiązania przysposobienia – dziewczynka wychowywała się w tej rodzinie razem ze swoim bratem od 5 roku życia. W maju 2010 r. sąd rozwiązał przysposobienie, a rodzice Sylwii zawiadomili dyrektora młodzieżowego ośrodka socjoterapii, że nie życzą już sobie żadnych kontaktów w sprawie Sylwii, gdyż przestali być jej rodzicami. Sąd jednocześnie zastosował wobec dziewczynki środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku socjoterapii i zażądał wskazania opiekuna prawnego dla niej spośród pracowników ośrodka. Prawdopodobną przyczyną umieszczenia dziewczynki przez rodziców w młodzieżowym ośrodku socjoterapii były jej buntownicze zachowania, związane z ukrywanym przed otoczeniem alkoholizmem matki nauczycielki. Dziewczynka została pozbawiona kontaktów z bratem, który pozostał nadal w tej rodzinie.

W opisanych sprawach wydaje się uzasadnione przywołanie przepisu art. 145 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazującego potrzebę ustanowienia opieki nad małoletnim, gdy ustaje władza rodzicielska, również przepisu art. 80 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, który mówi o możliwości zapewnienia dziecku częściowo lub całkowicie pozbawionemu opieki rodzicielskiej, opieki w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego, rodzinnego lub socjalizacyjnego.

Przytoczony przypadek Sylwii budzi ponadto wiele wątpliwości natury etycznej.

O rosnącej skali zjawiska umieszczania dzieci z rodzinnych form opieki zastępczej w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii świadczy poniższa wypowiedź dyrektora MOS w Oławie:

„Liczba dzieci umieszczanych w MOS, a przebywających w rodzinach zastępczych: w ubiegłym roku na 37 zapisanych 5 chłopców pochodziło z rodzin zastępczych (w tym trzech umieszczonych na wniosek opiekunów, a dwóch z postanowień sądowych). Niestety, spotkaliśmy się także z przypadkami automatycznego rozwiązywania rodzin zastępczych z chwilą umieszczenia podopiecznych w naszej placówce – dwa przypadki w poprzednich latach. Na 37 wychowanków w ubiegłym roku 9 było kierowanych na wniosek rodziców (wyjątkowo dużo) – niestety, w tym :

- 4 chłopców popełniło czyny zabronione (ujęto w tabeli powyżej);
- 2 chłopców w trakcie pobytu w MOS otrzymało postanowienie sądowe o zastosowaniu środka w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – w momencie przyjmowania chłopca trwało już w stosunku do niego postępowanie sądów”.

Podsumowując, należy stwierdzić, że najpoważniejsze trudności w wykonywaniu środków wychowawczych zastosowanych przez sąd wobec nieletnich umieszczanych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych lub młodzieżowych ośrodkach socjoterapii stanowią przypadki związane z wielokrotnymi wskazaniem miejsc tym samym nieletnim i blokowaniem przez nich miejsc z powodu niedoprowadzenia do wskazanego ośrodka.

Zgodnie z § 3 ust. 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 grudnia 2010 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 41) doprowadzenie nieletniego do ośrodka zleca sąd rodzinny, który wydał orzeczenie o zastosowaniu środka wychowawczego. Kwestię tę regulują przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. zawarte w regulaminie urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 249, Dz. U. z 2009 r. Nr 224, poz. 1806, Dz. U. z 2010 r. Nr 40, poz. 232).

Wydaje się, że w rozwiązywaniu opisywanych trudności mogłyby być pomocne działania zespołów interdyscyplinarnych, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 842) – i to nie tylko w odniesieniu do nieletnich, którzy mają być umieszczeni w ośrodku, ale także dzieci i młodzieży opuszczających placówki.

Większość wychowanków opuszczających instytucjonalne formy opieki i wychowania nie posiada podstawowych kompetencji społecznych, umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w życiu zawodowym i społecznym. Długo przeżywają traumę związaną z brakiem rodzinnego domu, niezaspokojoną potrzebą miłości, bezpieczeństwa, akceptacji, poczuciem niższej wartości.

Podejmowanie przez zespoły interdyscyplinarne spójnych, zintegrowanych działań na rzecz rozwiązywania problemów w rodzinach dotkniętych kryzysem nie powinno ograniczać się jedynie do przypadków związanych z występowaniem przemocy w rodzinie.

Szkolenia interdyscyplinarnych zespołów podejmujących takie działania we własnych środowiskach odbywały się kilka lat temu w ramach koordynowanego przez MSWiA Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży. Zadanie było realizowane z budżetu Ministerstwa Edukacji Narodowej. W latach 2004 – 2007 zostało przeszkolonych kilkadziesiąt zespołów z poszczególnych powiatów, z różnych regionów kraju.

W cytowanej ustawie tworzenie zespołów interdyscyplinarnych zostało wprowadzone ustanowione zadaniem własnym gminy, ale warto przypomnieć główne założenia towarzyszące podejmowanym działaniom, ukierunkowanym na popularyzację tego rozwiązania w ramach wspomnianego Programu, jako metody najbardziej skutecznej, angażującej społeczność lokalne w rozwiązywanie ich własnych problemów.

Najważniejsze z nich to:

- stworzenie płaszczyzny nawiązywania i zacieśniania współpracy między przedstawicielami różnych instytucji i organizacji powołanych do niesienia pomocy rodzinie zagrożonej dysfunkcją i dziecku zagrożonemu niedostosowaniem społecznym;
- poznanie możliwości i zasad udzielania wsparcia przez pracowników pomocy społecznej, policji, sądu, poradni czy szkoły oraz wzajemnych oczekiwań przedstawicieli tych instytucji;
- opracowanie zasad współdziałania w zakresie zapobiegania wszelkim przejawom patologii społecznej występujących lub mogących wystąpić na danym obszarze;

- wypracowanie spójnych, możliwych do wdrożenia strategii rozwiązywania problemów w wymiarze lokalnym i regionalnym (gmina, powiat, województwo).

Wydaje się, że jednym z podstawowych mierników konstruktywnego rozwiązywania problemów społecznych i efektywności działań takiego zespołu powinno być ograniczenie liczby dzieci z danego środowiska umieszczanych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej lub placówkach o charakterze resocjalizacyjno-wychowawczym.

W związku z powyższym w niniejszym opracowaniu wskazano na potrzebę włączenia do zadań zespołów interdyscyplinarnych, także działań obejmujących trudności w wykonywaniu orzeczeń sądów rodzinnych o stosowanych wobec nieletnich środkach wychowawczych na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Załącznik 1

L.p.	MOW Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w placówce	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wychowanków			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszania orzeczone środki wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszania orzeczone środki wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
1.	MOW-01 (Jawor)	39	39	23	2	11	17	58,97	5,13	28,21	43,59
2.	MOW-03 (Wałbrzych)	48	67	67	4	3	6	100,00	5,97	4,48	8,96
3.	MOW-04 (Sobótka)	60	60	10	1	7	32	16,67	1,67	11,67	53,33
4.	MOW-05 (Wrocław, d.Akacyjowa)	96	130	95	2	7	81	73,08	1,54	5,38	62,31
5.	MOW-06 (Włocławek)	80	122	85	3	49	31	69,67	2,46	40,16	25,41
6.	MOW-08 (Puławy)	72	72	33	0	2	9	45,83	0,00	2,78	12,50
7.	MOW-09 (Babimost)	72	72	56	3	10	18	77,78	4,17	13,89	25,00
8.	MOW-10 (Łęka)	72	72	50	1	7	11	69,44	1,39	9,72	15,28
9.	MOW-11 (Łódź, Częstochowska)	48	48	46	3	6	6	95,83	6,25	12,50	12,50
10.	MOW-13 (Łódź, Drewnowska)	62	89	89	2	3	30	100,00	2,25	3,37	33,71
11.	MOW-14 (Kraków Św.Faustyny)	72	72	1	0	2	0	1,39	0,00	2,78	0,00
12.	MOW-15 (WielkieDrogi)	72	72	69	4	13	43	95,83	5,56	18,06	59,72
13.	MOW-16 (MszanaDolna)	48	48	42	2	9	17	87,50	4,17	18,75	35,42
14.	MOW-17 (Otwock/Józefów)	36	35	13	0	8	4	37,14	0,00	22,86	11,43
15.	MOW-18 (Warszawa, Barska)	92	92	52	4	11	28	56,52	4,35	11,96	30,43
16.	MOW-19 (Warszawa, Strażacka)	48	48	0	0	3	9	0,00	0,00	6,25	18,75
17.	MOW-20 (Warszawa, Patriotów)	48	73	73	3	8	9	100,00	4,11	10,96	12,33

L.p.	MOW Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w placówce	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wychowanków			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczony środek poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczony środek poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
18.	MOW-21 (Warszawa, Dolna)	33	33	10	0	0	6	30,30	0,00	0,00	18,18
19.	MOW-22 (Namysłów)	48	83	83	2	2	18	100,00	2,41	2,41	21,69
20.	MOW-23 (Nysa)	75	58	58	4	2	13	100,00	6,90	3,45	22,41
21.	MOW-24 (Lubaczów)	72	72	72	7	4	34	100,00	9,72	5,56	47,22
22.	MOW-26 (Debrzno)	135	135	125	9	14	64	92,59	6,67	10,37	47,41
23.	MOW-27 (Kwidzyn)	60	60	10	0	0	26	16,67	0,00	0,00	43,33
24.	MOW-30 (Herby)	70	70	62	3	16	9	88,57	4,29	22,86	12,86
25.	MOW-32 (Krupski Młyn)	75	119	119	7	17	36	100,00	5,88	14,29	30,25
26.	MOW-33 (Radzionków)	65	65	4	0	1	23	6,15	0,00	1,54	35,38
27.	MOW-35 (Kamionek Wielki)	92	135	123	1	39	50	91,11	0,74	28,89	37,04
28.	MOW-36 (Lidzbark Warmiński)	96	96	54	3	2	15	56,25	3,13	2,08	15,63
29.	MOW-37 (Cerekwica)	48	48	20	0	4	14	41,67	0,00	8,33	29,17
30.	MOW-39 (Łobżenica)	132	132	68	8	24	17	51,52	6,06	18,18	12,88
31.	MOW-40 (Antoniewo)	110	110	76	6	21	23	69,09	5,45	19,09	20,91
32.	MOW-42 (Renice)	80	112	90	18	13	52	80,36	16,07	11,61	46,43
33.	MOW-43 (Trzebież)	60	54	52	2	14	17	96,30	3,70	25,93	31,48
34.	MOW-44 (Szczecin)	60	60	14	0	5	12	23,33	0,00	8,33	20,00
35.	MOW-45 (Różany Stok)	113	113	28	4	0	20	24,78	3,54	0,00	17,70
36.	MOW-46 (Trzciniec)	80	116	95	11	21	19	81,90	9,48	18,10	16,38

L.p.	MOW Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w placówce	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wychowanków			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczony środek poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczony środek poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
37.	MOW-47 (Podborsko)	48	48	18	3	5	7	37,50	6,25	10,42	14,58
38.	MOW-48 (Polanów)	48	48	1	4	2	10	2,08	8,33	4,17	20,83
39.	MOW-49 (Strzelno)	52	80	61	6	3	8	76,25	7,50	3,75	10,00
40.	MOW-51 (Rusinów Konecki)	60	65	34	6	11	20	52,31	9,23	16,92	30,77
41.	MOW-53 (Brzeg Dolny)	48	71	47	2	35	12	66,20	2,82	49,30	16,90
42.	MOW-54 (Samostrzel)	84	84	43	2	19	43	51,19	2,38	22,62	51,19
43.	MOW-55(Szklarska Poręba)	60	73	73	3	7	5	100,00	4,11	9,59	6,85
44.	MOW-57 (Jaworek)	32	32	16	2	9	6	50,00	6,25	28,13	18,75
45.	MOW-58 Bielice (d. Szerzawy)	30	42	21	1	13	9	50,00	2,38	30,95	21,43
46.	MOW-59 (Załusków)	75	75	18	1	0	17	24,00	1,33	0,00	22,67
47.	MOW-60 Julianpol	32	32	18	0	7	4	56,25	0,00	21,88	12,50
48.	MOW-61 (Rzeczyno)	48	48	7	2	1	8	14,58	4,17	2,08	16,67
49.	MOW-62 Augustów	13	13	3	0	0	3	23,08	0,00	0,00	23,08
50.	MOW-63 Rudy	70	80	80	7	10	12	100,00	8,75	12,50	15,00
51.	MOW-64 Bystrzyca Górna	12	12	7	0	1	8	58,33	0,00	8,33	66,67
52.	MOW-65 (Podzamcze k.Kielc)	48	70	66	3	13	8	94,29	4,29	18,57	11,43
53.	MOW-66 Kruszwica	76	93	5	1	1	8	5,38	1,08	1,08	8,60
54.	MOW-67 Krzepice	32	32	21	3	5	6	65,63	9,38	15,63	18,75
55.	MOW-70 Kalisz	48	58	22	0	17	15	37,93	0,00	29,31	25,86

L.p.	MOW Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków przebywających w ciągu roku w placówce	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wychowanków			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczone środki wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczone środki wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
56.	MOW-71 Wola Rowska	24	24	17	3	4	3	70,83	12,50	16,67	12,50
57.	MOW-73 Wrocław Pl.Grunwaldzki	12	12	3	1	9	8	25,00	8,33	75,00	66,67
	ogółem 4576	3521	3974	2548	169	530	1039	64,12	4,25	13,34	26,14

Załącznik 2

L.p.	MOS Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wych.			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
1.	MOS-02 (Lublin)	56	56	6	0	5	4	10,71	0,00	8,93	7,14
2.	MOS-03 (Zabór d.Klenica)	30	30	1	0	0	4	3,33	0,00	0,00	13,33
3.	MOS-04 (Łódź, Wapienna)	37	37	21	0	4	1	56,76	0,00	10,81	2,70
4.	MOS-09 (Ustka)	72	72	32	0	1	9	44,44	0,00	1,39	12,50
5.	MOS-10 (Ostrowiec Świętokrzyski)	74	74	17	1	0	17	22,97	1,35	0,00	22,97
6.	MOS-11 (Brzeg Dolny)	48	75	26	2	32	11	34,67	2,67	42,67	14,67
7.	MOS-12 (Wrocław; Wałbrzyska)	36	36	14	0	2	6	38,89	0,00	5,56	16,67
8.	MOS-14 (Oława)	37	37	24	1	11	10	64,86	2,70	29,73	27,03
9.	MOS-16 (Skarżysko-Kamienna)	96	95	33	0	23	13	34,74	0,00	24,21	13,68
10.	MOS-17 (Nowa Wieś)	45	45	4	0	5	7	8,89	0,00	11,11	15,56
11.	MOS-18 (Szklarska Poręba)	48	48	15	0	6	5	31,25	0,00	12,50	10,42

L.p.	MOS	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wych.			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
12.	MOS-19 (Zgorzelec)	36	36	7	0	4	4	19,44	0,00	11,11	11,11
13.	MOS-20 (Jelenia Góra)	48	48	12	1	9	6	25,00	2,08	18,75	12,50
14.	MOS-21 (Bogatynia)	36	36	8	1	4	7	22,22	2,78	11,11	19,44
15.	MOS-22 (Iwiny)	36	36	12	0	7	4	33,33	0,00	19,44	11,11
16.	MOS-23 (Rawa Mazowiecka)	32	32	0	1	0	8	0,00	3,13	0,00	25,00
17.	MOS-24 (Kiernozia)	55	55	12	0	2	15	21,82	0,00	3,64	27,27
18.	MOS-25 (Łódź, Ratajska)	48	48	14	0	9	14	29,17	0,00	18,75	29,17
19.	MOS-28 (Lwówek Śląski)	70	70	23	1	19	10	32,86	1,43	27,14	14,29
20.	MOS-29 (Ognisko Św. Brata Alberta)	48	53	28	1	6	18	52,83	1,89	11,32	33,96
21.	MOS-31 (Wałbrzych)	48	48	22	3	4	6	45,83	6,25	8,33	12,50
22.	MOS-32 (Łódź Praussa)	44	44	9	2	2	10	20,45	4,55	4,55	22,73
23.	MOS-33 (Walim)	45	45	12	0	4	2	26,67	0,00	8,89	4,44
24.	MOS-34 (Krosnowice)	48	48	9	0	1	9	18,75	0,00	2,08	18,75

L.p.	MOS	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wych.			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
25.	MOS-35 (Bielsko-Biała)	70	58	37	0	12	9	63,79	0,00	20,69	15,52
26.	MOS-36 Dom na Trakcie W-wa	58	58	19	1	11	12	32,76	1,72	18,97	20,69
27.	MOS-38 (W-wa Reymonta)	50	50	12	0	2	6	24,00	0,00	4,00	12,00
28.	MOS-39 Kłodzko	48	48	7	2	1	8	14,58	4,17	2,08	16,67
29.	MOS-40 (Dom przy Rynku W-wa)	36	36	5	0	0	1	13,89	0,00	0,00	2,78
30.	MOS-41 (Jędrus Józefów)	120	120	0	0	25	0	0,00	0,00	20,83	0,00
31.	MOS-42 Przytok	72	72	2	0	2	3	2,78	0,00	2,78	4,17
32.	MOS-44 Piaseczno	80	80	21	0	9	14	26,25	0,00	11,25	17,50
33.	MOS-45 Bystrzyca Górna	60	60	10	0	0	8	16,67	0,00	0,00	13,33
34.	MOS-46 (Puławy)	69	69	34	4	4	3	49,28	5,80	5,80	4,35
35.	MOS-47 (Warszawa, Osowska)	72	72	39	3	1	8	54,17	4,17	1,39	11,11
36.	MOS-48 (Strzelin)	24	24	0	0	2	0	0,00	0,00	8,33	0,00
37.	MOS-49 (Krajenka)	48	48	2	1	6	4	4,17	2,08	12,50	8,33

L.p.	MOS Placówka	Liczba miejsc w ośrodku:	Liczba wychowanków	Liczba wychowanków				wyliczony wskaźnik % w stosunku do ogólnej liczby wych.			
				którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych	którzy popełnili czyny karalne	wobec których zawieszono orzeczone środki poprawczy i na czas zawieszenia orzeczono środek wychowawczy	wymagających leczenia psychiatrycznego z powodu uzależnień lub występowania choroby psychicznej	placówek socjalizacyjnych (domów dziecka) lub innych opiekuńczo-wychowawczych
38.	MOS-50 Ostrów Lubelski	40	40	0	0	0	5	0,00	0,00	0,00	12,50
39.	MOS-52 W-wa, Podmokła	34	34	4	3	0	4	11,76	8,82	0,00	11,76
40.	MOS-54 Szerzawy	55	55	12	0	29	16	21,82	0,00	52,73	29,09
41.	MOS-55 Gołotczyzna	72	72	7	0	12	6	9,72	0,00	16,67	8,33
42.	MOS-56 Dobrodzień	30	38	26	0	1	5	68,42	0,00	2,63	13,16
43.	MOS-57 Człuchów	72	72	7	0	13	11	9,72	0,00	18,06	15,28
44.	MOS-58 Borkowice	36	36	1	0	0	6	2,78	0,00	0,00	16,67
45.	MOS-59 (Cholewianka)	30	26	26	2	26	5	100,00	7,69	100,00	19,23
	OGÓŁEM	2349	2372	632	30	316	334	26,64	1,26	13,32	14,08